

Citation:

Levensbericht J.C.F.H. Schrijnen, in:
Jaarboek, 1937-1938, Amsterdam, pp. 211-218

LEVENSBERICHT

VAN

JOS. SCHRIJNEN

(3 Mei 1869—26 Januari 1938)

Kort na zijn vakgenoot en vriend Antoine Meillet, wiens Levensbericht hij nog mocht uitbrengen voor het vorige Jaarboek, heeft thans ook Jos. Schrijnen het einde van zijn sterfelijk leven bereikt. Was zijn dood, na een ziekbed van ruim twee weken, voor anderen nog onverwacht, hij zelf had zich enkele dagen te voren met den ernst, die al zijn werken kenmerkte en met de hoopvolle gelatenheid van den geloovige op den grooten stap voorbereid. In haast onverminderde kracht is hij heengegaan, vol werklust en optimisme, en ook vol plannen, die hij gaarne nog tot uitvoering zou hebben gebracht, indien de tijd van leven hem was vergund geweest. Rust heeft hij nooit willen nemen. Zelfs de vacaties, die hij gewoonlijk in het buitenland doorbracht, besteedde hij bijna geheel aan de voorbereiding zijner publicaties. Het „repos ailleurs” zou in vollen zin zijn lijfspreuk kunnen geweest zijn. De soberheid van zijn leven kwam geheel overeen met den eenvoud en de haast armoe-dige inrichting van zijn woning. Behoeftte aan comfort en afleiding kende hij niet. Tot vóór zijn laatste reis naar Rome, waar hij ziek van terugkwam, werkte hij dagelijks tot diep in den nacht.

Joseph Karel Frans Hubert Schrijnen was geboren te Venlo op 3 Mei 1869 uit een echt-Limburgsch geslacht van medici en apothekers. Limburger is hij in hart en ziel gebleven, ook toen hij reeds jaren in „Holland” gevestigd was. Zijn eerste opleiding kreeg hij aan het Bisschoppelijk College te Roermond. Daarna volgde hij gedurende twee jaren den filosofischen cursus, die voor de a.s. priesters van het Bisdom Roermond te Rolduc wordt

Jos. Schrijnen, 3 Mei 1869—26 Januari 1938.

gegeven, om vervolgens aan de Universiteit te Leuven zijn studie in de klassieke letteren te beginnen, welke hij in 1891 met een promotie bekroonde. Na 3 jaar theologische studie werd hij in 1894 te Roermond priester gewijd. Kort daarna zag hij zich benoemd tot leeraar aan het Bisschoppelijk College in dezelfde stad, dat hem eens als leerling gekend had. Hij had er zijn oudsten broer, den lateren Bisschop van Roermond, Mgr. L. Schrijnen (1861—1932), een ervaren classicus van de oude school, als collega, en sinds 1897 als directeur.

De jaren, doorgebracht in het college van Roermond, beschouwde Schrijnen als de gelukkigste van zijn leven. In broederlijke gemeenschap met zijn ambtgenooten, die hem door het priesterschap zeer nabij stonden, kon hij zich geven aan een taak van onderwijs en opvoeding, die hem van jaar tot jaar steeds meer voldoening schonk. Toch zorgde hij, dat het spreekwoord: „le professeur de collège est perdu pour la science” op hem niet van toepassing werd. Ondanks vaak moeilijke omstandigheden zette hij zijn wetenschappelijk werk voort. In 1910 werd Schrijnen benoemd tot bijzonder lector, twee jaar later tot bijzonder hoogleeraar van wege de St. Radboudstichting aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, om onderwijs te geven in de cultuurgeschiedenis der Christelijke Oudheid en de vergelijkende klassieke taalwetenschap. In 1921 werd hem daarbij een benoeming van staatswege tot buitengewoon hoogleeraar aan dezelfde Universiteit met als leeropdracht: de algemeene taalwetenschap en het vulgair latijn.

Intusschen was de voorbereiding van de oprichting en organisatie der Kath. Universiteit voor een groot deel in zijn handen gelegd. Na drie jaar moeizamen arbeid en na het overwinnen van talrijke moeilijkheden van verschillenden aard, kon Schrijnen in 1923 met zijn rede: *Eigen Kultuur* (Nijmegen, Dekker en v. d. Vegt) voor de eerste maal het rectoraat van de pas geopende Universiteit te Nijmegen aanvaarden. Zijn leeropdracht luidde toen: de Grieksche en Latijnsche taalkunde, de algemeene taalkunde en de volkskunde.

Tot zijn dood is Schrijnen te Nijmegen werkzaam gebleven. Zijn

universitaire ervaring en diepgaande kennis van de Hooger Onderwijswet en het Academisch Statuut stelden hem in staat, van den beginne af leiding te geven aan het dagelijksch werk en een goeden gang van zaken volgens de beproefde academische tradities te helpen verzekeren. Nooit heeft hij zichzelf gespaard, wanneer het gold, de belangen van de jonge Universiteit te verdedigen, of haar positie naar binnen en naar buiten te versterken. Hij was er zich steeds van bewust, dat de verheffing der „eigen cultuur”, die de Kath. Universiteit in Nederland zich ten doel stelde, niet van de verantwoordelijkheid ten aanzien van de nationale cultuur zou mogen ontslaan. De stichting eener eigen Universiteit beteekende voor Schrijnen dan ook geen afscheiding of isolement, maar eerder een middel om een volwaardige bijdrage van het Katholieke volksdeel tot de Nederlandsche beschaving mogelijk te maken. Dat zij in 15 jaar bestaan geworden is tot wat zij thans is, heeft zij voor een groot deel aan zijn onvermoeide stuwkracht te danken. Zijn naam zal met haar oudste geschiedenis onafscheidelijk verbonden blijven.

Bij een beschouwing van het levenswerk van Schrijnen treft het meest zijn veelzijdigheid, die echter geen versnippering van krachten tengevolge had, maar tot een gelukkige eenheid leidde. Door omstandigheden en ook door persoonlijke voorkeur geroepen, oogenschijnlijk ver van elkaar afliggende takken van wetenschap te beoefenen, heeft hij door zijn persoon deze tot elkaar gebracht. Zoo ontstond een levenswerk met sterk persoonlijk cachet, dat in menig opzicht baanbrekend geweest is ¹⁾.

Zijn oudste belangstelling ging uit naar de Indo-Germaansche, meer bepaaldelijk naar de klassieke taalwetenschap. De praeformenttheorie, welke hij in zijn Leuvensch proefschrift, getiteld: *Etude sur le phénomène de l's mobile dans les langues classiques et subsidiairement dans les groupes congénères* (1891) ontwikkelde, heeft hem heel zijn leven niet meer losgelaten. Een van zijn meest markante eigenschappen immers was het steeds door vasthouden

¹⁾ Het overzicht van de publicaties van Schrijnen dank ik aan Mej. Dr. Chr. Mohrmann, te Nijmegen.

aan een eens gesteld probleem, het steeds weer iets toevoegen aan de argumenten, het steeds niet tevreden zijn met het bereikte. Zoo verschenen na zijn proefschrift een reeks van artikelen over dit onderwerp, als daar zijn: *Gutturaal-sigmatische wisselvormen* (Tft. Ned. T. en L., XXIII, 1904, 81 vlg. en 299 vlg.), *Zum anlautenden Konsonantwechsel im Griechischen* (Kl. Zft., XLIV, 1911, 19 vlg.), *Zur Behandlung der anlautenden indogermanischen Konsonantgruppe sr- im Germanischen* (Germ. Rom. Monatschr., V, 1913, 171 vlg.), *Das Uerhältnis zweisilbiger Basen zur Präformantentheorie* (Wö. u. Sach., V, 1913, 195 vlg.), *S-causativum ou intensivum* (Scritti in onore di Alfredo Trombetti, Milano, 1936, 67 vlg.). Op het allerlaatste van zijn leven is hij nog eens op het probleem teruggekomen, om het te toetsen aan de nieuwste theorieën aangaande de Indo-Europeesche wortelstructuur, in een artikel: *Autour de l's mobile* (B.S.L. XXXVIII, 1937, 117, vlg.).

Zijn belangstelling op het gebied der klassieke taalkunde beperkte zich echter geenszins tot de praeformantentheorie. Ik kan hier slechts wijzen op de artikelen: *De Latijnsche accusativus absolutus* (Neoph., VI, 1920, 90 vlg.), *Het vrouwelijk collectivum* (t.z.p., 268 vlg.), *De Latijnsche genitief singularis der o-stammen* (Meded. Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., 67, A, 4, 1929). Ten slotte gaf hij een synthese in enkele artikelen over de typologie van het Grieksch en Latijn, verklaard uit hun prae-historische relaties, welke tot het beste behooren, dat hij heeft nagelaten. Ik bedoel zijn Akademiervoordracht, getiteld: *Het Latijn en de theorie van de Indo-Europeesche randtalen* (Meded. Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., 75, A, 3). en vooral zijn artikel: *Les rapports préhistoriques du grec et du latin* (B.S.L., XXXVII, 1936, 125 vlg.).

Schrijnen's praktische geest trachtte de gewonnen resultaten ook voor het gymnasium onderwijs dienstbaar te maken en zoo ontstond reeds in 1925 zijn brochure: *De vergelijkende klassieke taalwetenschap in het gymnasium onderwijs* (Zutfen, W. J. Thieme). De hier geformuleerde principen, welke hij ook in zijn academisch onderwijs aan zijn studenten bijbracht, hebben een ware vernieu-

wing teweeg gebracht in het onderwijs in de klassieke talen op onze gymnasia.

In al deze publicaties beschouwde Schrijnen de klassieke talen in het kader der Indo-Europeesche talen, en haalde ze zoo uit het isolement, waarin ze door een eeuwenlange humanistische traditie geraakt waren. Hij was Indogermanist, maar tevens algemeen linguïst, en juist dit laatste gaf aan zijn onderwijs in de klassieken de frischheid, die op zijn leerlingen zoo stimuleerend werkte. Als linguïst vertegenwoordigde hij de sociale linguïstische school, mede onder invloed van zijn studie te Parijs. In zijn in 1912 gehouden oratie *Sociale klassieke taalkunde* (Amsterdam, C. L. van Langenhuisen), en eveneens in zijn rede *Taal en kultuur* (Utrecht, Dekker en v. d. Vegt, 1921) legde hij voor de klassieke talen den band tusschen de sociale structuur en de taal, beschouwdé hij de klassieke talen als uiting van de klassieke cultuur: een opvatting, die althans in 1912 nog als een novum kon beschouwd worden. Niet enkel als Indogermanist, maar ook als algemeen linguïst gaf hij een synthese in zijn *Handleiding bij de studie der vergelijkende Indogermaansche taalwetenschap* (Leiden, A. W. Sijthoff, 1917, ²1924), waarvan later een Duitsche vertaling verscheen (Heidelberg, J. Winter, 1920), die een groote verspreiding in het buitenland gevonden heeft.

Naast de taalwetenschap had Schrijnen een tweede studievak, waaraan hij sinds zijn jonge jaren zijn liefde verpand had: de volkskunde. Zijn liefde voor de volkskunde was voortgekomen uit de liefde voor zijn gewest, voor zijn Limburg. Maar zijn synthetische geest bleef ook hier niet staan bij het detail. De gebruiken en gewoonten, die hij in zijn gewest aantrof, plaatste hij in het algemeene kader der Nederlandsche volksgebruiken. Zoo kwam hij via de Limburgsche volkskunde tot de Nederlandsche volkskunde. In zijn 1915—17 verschenen *Nederlandsche Volkskunde* (Zutfen, W. J. Thieme) ontwierp hij een beeld van het volkskundig leven van Groot-Nederland en dit werk is in zijn tweeden druk (t.z.p. 1930—33) geworden tot de rijpe vrucht van een leven van liefdevolle verdieping in wat in de ondercultuur van ons volk aan

aloude zede, gebruik en geloof voortleeft. Zijn benoeming tot voorzitter van de Volkskundecommissie van de Koninklijke Akademie kan dan ook worden beschouwd als het natuurlijk gevolg van de uitzonderlijke positie, die hij als beoefenaar van de volkskunde in ons land innam. De uitgave van den Nederlandschen Volkskunde-atlas was als de bekroning van zijn jarenlangen pioniersarbeid.

Schrijnen's belangstelling in de volkskunde staat niet geïsoleerd in zijn levenswerk, maar bleef in vruchtbaar contact met zijn linguïstischen arbeid. Zijn interesse in de volkskunde eenerzijds, in de taalkunde anderzijds, bracht hem tot de taalgeographie. Reeds in 1902 verscheen een artikel over de *Benrather, Uerdinger en Panninger Linie* (Tft. v. Ned. T. en L., XXI, 1902, 249 vlg.). Er volgden verschillende artikelen over de Nederlandsche en vooral de Limburgsche taalgrenzen. Baanbrekend op dit gebied was zijn artikel *Ulindernamen, proeve van taalgeographie* (De Beiaard, II, 1, 1917, 26 vlg.). In 1920 verscheen vervolgens het theoretisch belangrijke werkje: *De isoglossen van Ramisch in Nederland* (Bussum, P. Brand). De taalgeographie bleef zijn belangstelling houden, zooals o.a. blijkt uit zijn actief lidmaatschap van de Dialectencommissie der Akademie. In 1933 gaf hij in opdracht van de Commission d'enquête linguistique een *Essai de bibliographie de géographie linguistique générale* in het licht (Nijmegen—Utrecht, Dekker en van de Vegt).

Ook de classicus in Schrijnen bleef actief. Zoo kwam hij er toe, met zijn steeds levendige combinatiegave de principieën van het taalgeographisch onderzoek ook op de studie der Grieksche en Latijnsche dialecten toe te passen. Hij onderschatte geenszins de practische moeilijkheden, die zich hierbij voordeden, maar met grooten speurzin wist hij ook hier tot positieve resultaten te komen, die hij vastlegde in zijn artikelen: *Italische dialektgeographie* (Neoph., VII, 1922, 161, vlg.), en *La racine ais en Italie, essai de géographie linguistique italique lexicographique* (B.S.L., XXXII, 1930).

Nog een gebied van zijn belangstelling mag niet onbesproken blijven, nl. het vak, waarmee hij zijn academisch onderwijs is

begonnen: de studie der oud-Christelijke cultuur. In 1910 hield hij zijn rede: *De waarde der cultuurhistorische methode voor de kennis der Christelijke Oudheid* (Amsterdam, C. L. van Langenhuyzen). Een groote reeks publicaties verscheen ook op dit gebied van zijn hand. Ook hier weer gaf hij een synthese in een omvangrijk werk, zijn met zooveel liefde en warmte geschreven: *Uit het leven der oude Kerk* (Bussum, P. Brand — Utrecht, Dekker en van de Vegt, 1919). Juist deze studie heeft op buitengewoon gelukkige wijze zijn werk voor de taalkunde bevrucht. Maar eerst in zijn laatste jaren is de vrucht van deze kruising ten volle gerijpt. Ik bedoel hier zijn theorie van het oud-Christelijk Latijn. De gedachte, dat de cultuurgemeenschap der primaeve Christenen reeds vroeg de draagster van een eigen groeptaal moet geweest zijn, m.a.w., dat de differentiatie in cultuur ook moet geleid hebben tot taalkundige differentiatie, vinden wij reeds in zijn eerste werken. Maar pas later is deze gedachte bij hem volledig uitgegroeid. De theoretische synthese gaf hij in zijn *Charakteristik des altchristlichen Latein* (Nijmegen, Dekker en v. d. Vegt, 1932) en in zijn artikel *Le latin chrétien devenu langue commune* (Rev. d. Et. Lat., XII, 1933, 96 vlg.). Een toepassing van hetgeen hier theoretisch werd opgezet, volgde in *Studien zur Syntax der Briefe des hl. Cyprian*, in samenwerking met Mej. Dr. Chr. Mohrmann (2 dln, Nijmegen, Dekker en v. d. Vegt, 1936—37). Het bewustzijn, dat zijn theorie over het oud-Christelijk Latijn in steeds breder kringen ingang vond, heeft hem in zijn laatste jaren veel voldoening geschonken.

Heel bijzondere gaven had Schrijnen ook op organisatorisch gebied. Van zijn werk voor de oprichting en eerste organisatie der Kath. Universiteit is reeds gesproken. Van de Fédération Internationale des Universités Catholiques, die het contact onderhoudt tusschen de zusterinstellingen over geheel de wereld, was hij permanent secretaris. Ook de internationale organisatie der linguïstische wetenschap ging hem bijzonder ter harte. Met Meillet en Uhlenbeck gaf hij den stoot tot het eerste Linguïstencongres in Den Haag (1928). Van het hier opgerichte Comité International Permanent des Linguistes is hij tot zijn dood secretaris gebleven.

In deze functie had hij een belangrijk aandeel in de organisatie van de daarop volgende congressen te Genève, Rome en Kopenhagen. Als secretaris van de Commission d' enquête linguistique gaf hij leiding aan het taalgeographisch onderzoek in verschillende landen.

Het werk voor de wetenschap en haar organisatie was voor Schrijnen een taak, waar hij zich met al zijn priesterlijken ijver aan kon geven. De waardeering, die hem daarvoor ten deel viel, en de talrijke kerkelijke en wereldlijke onderscheidingen, die hem werden verleend, heeft hij met kinderlijken eenvoud en oprechte blijdschap aanvaard. Het zou hem zwaar gevallen zijn, indien hij bij het bereiken van de leeftijdsgrens een deel van zijn werkzaamheid had moeten stilleggen. Door Gods voorzienigheid is hem deze beproeving bespaard. In het volle bezit van zijn geestelijke vermogens is hij op 26 Jan. 1938 te zijnen huize te Nijmegen in vrede ontslapen. Op het gedachtenisprentje, dat naar Katholiek gebruik bij zijn dood werd uitgegeven, prijkt de tekst uit het Boek der Wijsheid: „De gerechtigten zullen in eeuwigheid leven; bij den Heer is hun vergelding en zorg voor hen bij den Allerhoogste” (Wijsh., V, 16).

FERD. SASSEN.